Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Алманчиковская основная общеобразовательная школа»
Батыревского района Чувашской Республики

Приложение к ООП ООО

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
по чувашскому языку (5-9 классы)
на уровне основного общего образования
(предметная область «Филология»)

Составитель:
Генералова Галина Петровна,
учитель высшей квалификационной категории

с. Алманчиково

Планируемые результаты изучения
предмета «Родной (чувашский) язык» (5-9 класс)

<u>Личностные результаты</u>

1. Российская гражданская идентичность (патриотизм, уважение к Отечеству, к прошлому и настоящему многонационального народа России, чувство ответственности и долга перед Родиной, идентификация себя в качестве гражданина России, субъективная значимость использования русского языка и языков народов России, осознание и ощущение личностной сопричастности судьбе российского народа). Осознанное, уважительное и доброжелательное отношение к истории, культуре, религии, традициям, языкам, ценностям народов России (в том числе и чувашей) и народов мира. Осознанное понимание того, что чувашский язык является частью чувашской национальной духовной культуры.

2. Готовность и способность обучающихся к саморазвитию и самообразованию на основе мотивации к обучению и познанию;

3. Развитое моральное сознание и компетентность в решении моральных проблем на основе личностного выбора, формирование нравственных чувств и нравственного поведения, осознанного и ответственного отношения к собственным поступкам.

4. Сформированность ответственного отношения к учению; уважительного отношения к труду, наличие опыта участия в социально значимом труде.

5. Сформированность целостного мировоззрения, соответствующего современному уровню развития науки и общественной практики, учитывающего социальное, культурное, языковое, духовное многообразие современного мира.

6. Осознанное, уважительное и доброжелательное отношение к другому человеку, его мнению, мировоззрению, культуре, языку, вере, гражданской позиции. Готовность и способность вести диалог с другими людьми и достигать в нем взаимопонимания.

7. Развитость эстетического сознания через освоение художественного наследия народов России и мира, творческой деятельности эстетического характера (способность понимать художественные произведения, отражающие разные этнокультурные традиции; сформированность основ художественной культуры обучающихся как части их общей духовной культуры, как особого способа познания жизни и средства организации общения).

8. Уважение к истории культуры своего Отечества, выраженной в том числе в понимании красоты человека; потребность в общении с художественными произведениями, сформированность активного отношения к традициям художественной культуры как смысловой, эстетической и личностно-значимой ценности).

Метапредметные результаты

Регулятивные УУД

1. Умение самостоятельно определять цели обучения, ставить и формулировать новые задачи в учебе и познавательной деятельности, развивать мотивы и интересы своей познавательной деятельности.

Обучающийся сможет:

- анализировать существующие и планировать будущие образовательные результаты;
- идентифицировать собственные проблемы и определять главную проблему;
- выдвигать версии решения проблемы, формулировать гипотезы, предвосхищать конечный результат;
- ставить цель деятельности на основе определенной проблемы и существующих возможностей;
- формулировать учебные задачи как шаги достижения поставленной цели деятельности;
- обосновывать целевые ориентиры и приоритеты ссылками на ценности, указывая и обосновывая логическую последовательность шагов.

2. Умение самостоятельно планировать пути достижения целей, в том числе альтернативные, осознанно выбирать наиболее эффективные способы решения учебных и познавательных задач.

Обучающийся сможет:

- определять необходимые действие(я) в соответствии с учебной и познавательной задачей и составлять алгоритм их выполнения;
- обосновывать и осуществлять выбор наиболее эффективных способов решения учебных и познавательных задач;

- определять/находить, в том числе из предложенных вариантов, условия для выполнения учебной и познавательной задачи;
- выбирать из предложенных вариантов и самостоятельно искать средства/ресурсы для решения задачи/достижения цели;
- составлять план решения проблемы (выполнения проекта, проведения исследования);
- определять потенциальные затруднения при решении учебной и познавательной задачи и находить средства для их устранения;
- описывать свой опыт, оформляя его для передачи другим людям в виде технологии решения практических задач определенного класса;
- планировать и корректировать свою индивидуальную образовательную траекторию.

3. Умение соотносить свои действия с планируемыми результатами, осуществлять контроль своей деятельности в процессе достижения результата, определять способы действий в рамках предложенных условий и требований, корректировать свои действия в соответствии с изменяющейся ситуацией.

Обучающийся сможет:

- определять совместно с педагогом и сверстниками критерии планируемых результатов и критерии оценки своей учебной деятельности;
- отбирать инструменты для оценивания своей деятельности, осуществлять самоконтроль своей деятельности в рамках предложенных условий и требований;
- оценивать свою деятельность, аргументируя причины достижения или отсутствия планируемого результата;

4. Умение оценивать правильность выполнения учебной задачи, собственные возможности ее решения.

Обучающийся сможет:

- определять критерии правильности (корректности) выполнения учебной задачи;
- анализировать и обосновывать применение соответствующего инструментария
для выполнения учебной задачи;
- свободно пользоваться выработанными критериями оценки и самооценки,
исходя из цели и имеющихся средств, различая результат и способы действий;
- фиксировать и анализировать динамику собственных образовательных результатов.

5. Владение основами самоконтроля, самооценки, принятия решений и осуществления осознанного выбора в учебной и познавательной.

Обучающийся сможет:

- наблюдать и анализировать собственную учебную и познавательную деятельность и деятельность других обучающихся в процессе взаимопроверки;
- соотносить реальные и планируемые результаты индивидуальной образовательной деятельности и делать выводы;
- принимать решение в учебной ситуации и нести за него ответственность;
- самостоятельно определять причины своего успеха или неуспеха и находить способы выхода из ситуации неуспеха;
- демонстрировать приемы регуляции психофизиологических/ эмоциональных состояний для достижения эффекта успокоения (устранения эмоциональной напряженности), эффекта восстановления (ослабления проявлений утомления), эффекта активизации (повышения психофизиологической реактивности).

Познавательные УУД

1. Умение определять понятия, создавать обобщения, устанавливать аналогии, классифицировать, самостоятельно выбирать основания и критерии для классификации, устанавливать причинно-следственные связи, строить логическое рассуждение, умозаключение (индуктивное, дедуктивное, по аналогии) и делать выводы.

Обучающийся сможет:

- подбирать слова, соподчиненные ключевому слову, определяющие его признаки
свойства;
- выстраивать логическую цепочку, состоящую из ключевого слова и соподчиненных ему слов;
- выделять явление из общего ряда других явлений;
- строить рассуждение от общих закономерностей к частным явлениям и от частных явлений к общим закономерностям;

- строить рассуждение на основе сравнения предметов и явлений, выделяя при этом общие признаки;
- излагать полученную информацию, интерпретируя ее в контексте решаемой задачи;
- самостоятельно указывать на информацию, нуждающуюся в проверке, предлагать и применять способ проверки достоверности информации;
- объяснять явления, процессы, связи и отношения, выявляемые в ходе познавательной и исследовательской деятельности (приводить объяснение с изменением формы представления; объяснять, детализируя или обобщая; объяснять с заданной точки зрения);
- выявлять и называть причины события, явления, в том числе возможные / наиболее вероятные причины, возможные последствия заданной причины, самостоятельно осуществляя причинно-следственный анализ;
- делать вывод на основе критического анализа разных точек зрения, подтверждать вывод собственной аргументацией или самостоятельно полученными данными.

2. Умение создавать, применять и преобразовывать знаки и символы, модели и схемы для решения учебных и познавательных задач.

Обучающийся сможет:

- обозначать символом и знаком предмет и/или явление;
- определять логические связи между предметами и/или явлениями, обозначать данные логические связи с помощью знаков в схеме;
- создавать абстрактный или реальный образ предмета и/или явления;
- строить схему, алгоритм действия, исправлять или восстанавливать неизвестный ранее алгоритм на основе имеющегося знания об объекте, к которому применяется алгоритм;
- строить доказательство: прямое, косвенное, от противного;
- анализировать/рефлексировать опыт разработки и реализации учебного проекта, исследования (теоретического, эмпирического) на основе предложенной проблемной ситуации, поставленной цели и/или заданных критериев оценки продукта/результата.

3.Смысловое чтение.

Обучающийся сможет:

- находить в тексте требуемую информацию (в соответствии с целями своей деятельности);
- ориентироваться в содержании текста, понимать целостный смысл текста, структурировать текст;
- устанавливать взаимосвязь описанных в тексте событий, явлений, процессов;
- критически оценивать содержание и форму текста.

3. Формирование и развитие экологического мышления, умение применять его в познавательной, коммуникативной, социальной практике и профессиональной ориентации.

Обучающийся сможет:

- определять свое отношение к природной среде;
- распространять экологические знания и участвовать в практических делах по защите окружающей среды;
- выражать свое отношение к природе через рисунки, сочинения, модели, проектные работы.

4. Развитие мотивации к овладению культурой активного использования словарей других поисковых систем.

Обучающийся сможет:

- определять необходимые ключевые поисковые слова и запросы;
- осуществлять взаимодействие с электронными поисковыми системами, словарями;
- формировать множественную выборку из поисковых источников для объективизации результатов поиска;
- соотносить полученные результаты поиска со своей деятельностью.

Коммуникативные УУД

1. Умение организовывать учебное сотрудничество и совместную деятельность с учителем и сверстниками; работать индивидуально и в группе: находить общее решение и разрешать конфликты на основе согласования позиций и учета интересов; формулировать, аргументировать и отстаивать свое мнение.

Обучающийся сможет:

- определять возможные роли в совместной деятельности;

- играть определенную роль в совместной деятельности;
- определять свои действия и действия партнера, которые способствовали или препятствовали продуктивной коммуникации;
- корректно и аргументированно отстаивать свою точку зрения, в дискуссии уметь выдвигать контраргументы, перефразировать свою мысль (владение механизмом эквивалентных замен);
- критически относиться к собственному мнению, с достоинством признавать ошибочность своего мнения (если оно таково) и корректировать его;
- организовывать учебное взаимодействие в группе (определять общие цели, распределять роли, договариваться друг с другом и т. д.);
- выделять общую точку зрения в дискуссии;
- договариваться о правилах и вопросах для обсуждения в соответствии с поставленной перед группой задачей;
- организовывать учебное взаимодействие в группе (определять общие цели, распределять роли, договариваться друг с другом и т. д.);
- устранять в рамках диалога разрывы в коммуникации, обусловленные непониманием/неприятием со стороны собеседника задачи, формы или содержания диалога.

2. Умение осознанно использовать речевые средства в соответствии с задачей коммуникации для выражения своих чувств, мыслей и потребностей для планирования и регуляции своей деятельности; владение устной и письменной речью, монологической контекстной речью.

Обучающийся сможет:

- определять задачу коммуникации и в соответствии с ней отбирать речевые средства;
- отбирать и использовать речевые средства в процессе коммуникации с другими людьми (диалог в паре, в малой группе и т. д.);
- представлять в устной или письменной форме развернутый план собственной деятельности;
- соблюдать нормы публичной речи, регламент в монологе и дискуссии в соответствии с коммуникативной задачей;
- высказывать и обосновывать мнение (суждение) и запрашивать мнение партнера в рамках диалога;
- принимать решение в ходе диалога и согласовывать его с собеседником;
- создавать письменные «клишированные» и оригинальные тексты с использованием необходимых речевых средств;
- использовать вербальные средства (средства логической связи) для выделения смысловых блоков своего выступления;
- использовать невербальные средства или наглядные материалы, подготовленные/отобранные под руководством учителя;
- делать оценочный вывод о достижении цели коммуникации непосредственно после завершения коммуникативного контакта и обосновывать его.

3. Формирование и развитие компетентности в области использования информационно-коммуникационных технологий (далее – ИКТ).

Обучающийся сможет:

- целенаправленно искать и использовать информационные ресурсы, необходимые для решения учебных и практических задач с помощью средств ИКТ;
- использовать компьютерные технологии (включая выбор адекватных задаче инструментальных программно-аппаратных средств и сервисов) для решения информационных и коммуникационных учебных задач, в том числе: вычисление, написание писем, сочинений, докладов, рефератов, создание презентаций и др.;
- использовать информацию с учетом этических и правовых норм;
- выделять информационный аспект задачи, оперировать данными, использовать модель решения задачи;
- выбирать, строить и использовать адекватную информационную модель для передачи своих мыслей средствами естественных и формальных языков в соответствии с условиями коммуникации

Предметные результаты (предмета вĕреннин результачĕсем)

5 класс

1) чăваш чĕлхи чăваш халăх чĕлхи, хамăр республикăра патшалăх чĕлхи (вырăс чĕлхипе пĕрле) пулса тăнине ăнланни;

2) тăван чĕлхене пĕлни чăваш культуришĕн, халăх пуласлăхĕшĕн пысăк пĕлтерĕшлĕ пулнине, ҫавăнпа чĕлхене вĕренме тивĕҫ пуррине ăнланни;
3) ачасем кулленхи пурнăҫра тата вĕренӳре чăвашла тĕрĕс калаҫса-ҫырса хутшăнма пĕлни;

Илтнине ăнланни тата вулав хăнăхăвĕ:

- сăмахпа каласа е ҫырса пĕлтернине (текст тĕллевне, темине, тĕп тата хушма информацине) кирлĕ пек ăнланни;
- словарьсен тĕрлĕ тĕсĕпе, пĕлкĕчсемпе (вăл шутра электрон носителе кĕртнисемпе) усă курма хăнăху пурри;

Сăмах вĕҫҫĕн калани тата ҫыру:

- итленĕ е вуланă текста пĕр-пĕр виҫепе кĕскетсе (улăштармасăр, план туса, тезис хатĕрлесе) каласа е ҫырса пани;
- текст тытăмне тĕрĕс тытса пыни (логикăлăх, шухăш юхăмĕн йĕркелĕхĕ, ҫыхăнулăх пурри, темăпа килĕшсе тăни);
- пуплевре литература чĕлхин орфоэпи, лексика, грамматика нормисене тытса пыни; сăмахсемпе пĕлсе усă курни;
- ҫырура орфографипе пунктуаци правилисене пăхăнни;
- харпăр хăй тунă текста лайăхлатма тата редакцилеме вăй ҫитерни;
- ҫынсемпе калаҫнă чух пуплев этикетне шута илни; чĕлхе хатĕрĕсем вырăнне пуплев хатĕрĕсемпе (мимикăпа, алă хусканăвĕпе) вырăнлă усă курни;

4) сăмаха фонетика, тытăмĕ, пулăвĕ, лексика енчен тишкерме пĕлни, сăмах майлашăвĕпе предложение синтаксис енчен тишкерни; текста ун содержанийĕ, тĕп паллисемпе тытăмĕ енчен, пуплевĕн функцире палăракан тĕсĕсене кура, чĕлхе уйрăмлăхĕсене пăхса, илемлĕх хатĕрĕсене шута илсе тишкерни;
5) пуплевĕн функципе шухăшран килекен тĕсĕсемпе (калав, сăнлав, ăслав) усă курма пĕлни.

Вĕренекенсен ҫаксене пĕлмелле *(Ученик научится)*:
- кĕнекепе, словарьсемпе тата ытти пĕлӳ хатĕрĕсемпе, вĕсен шутĕнче хаҫат-журналпа тата Интернетпа, ĕҫлеме хăнăхăвĕ пулни;
- текстсене кирлĕ пек ăнланма, шухăшне тĕрĕс уҫса пама тата текст тĕсĕсене шута илсе (калав, сăнлав, ăслав) ăнлантарса пама пултарни;
- текстăн тĕп шухăшне, темине, тĕллевне ăнланса текста тишкерме пĕлни;
- сăмахсене сыпăксем ҫине пайлама;
- сăмаха пĕр йĕркерен тепĕр йĕркене тĕрĕс куҫарма;
- чĕлхен нормине (орфоэпи, орфографи, лексика, грамматика нормисене) пăхăнма;
- калаҫура этикет нормисене пăхăнма;
- орфографи тата пунктуаци правилисене тĕрĕс усă курса ҫырма;
-тӳрĕ пуплеве тӳрĕ мар пуплеврен уйăрма;
- сасăпа сас паллисене уйăрма, сасăсене ушкăнлама; хупă сасăсен хытăлăхĕпе ҫемҫелĕхне, янравлăхĕпе янăравсăрлăхне, вăрăмлăхне ҫырура палăртма;
- тăван сăмахсемпе вырăс чĕлхинчен йышăннă сăмахсене тĕрĕс ударенипе калама;
- сăмах пĕлтерĕшĕсене ăнлантарма, синонимсем, антонимсем е омонимсем тупма;
- сăмахсене алфавит йĕркипе вырнаҫтарма;
- хутлă предложенисене хутсăррисенчен уйăрма;
- текст планĕ тума, текстăн темипе тĕп шухăшне палăртма;
- текст содержанине кĕскен тата тĕплĕн каласа пама;
- таврари япаласене е чĕр чунсене сăнласа пама, пурнăҫри пулăмсем е ĕҫ-пуҫ ҫинчен мĕн шутланине каласа пама;
- сăпайлă калаҫăва тирпейсĕррисенчен, кăмăллине кăмăлсăррисенчен уйăрма пĕлмелле;
- сăмах майлашăвĕпе предложени хушшинчи уйрăмлăхсене ăнлантарма;
- анлă сăмах майлашăвĕсене ансăррисенчен уйăрма;
- сăмах ҫыхăнăвĕн мелĕсене палăртма;
- ыйтăва сăпайлăрах тума;
- предложение членсем тăрăх тишкерме;
- хутсăр тата хутлă предложенире чарăну паллисене тĕрĕс лартма, вĕсене ăнлантарма.

Вĕренекенсен ҫаксене тума пултармалла (*Ученик получит возможность научиться)*:
- сăмахсене тĕрĕс, вырăнлă тата илемлĕ калас тĕлĕшĕнчен пăхса хăйĕн тата ют ҫын калаҫăвне хак пама пултарни;
- чĕлхен илемлĕх мелĕсене пĕлни;
- тĕрлĕ калаҫăва хутшăнма, хай шухăшне аргументсемпе ҫирĕплетсе пама пултарни;

- хăйсем тĕллĕн вĕренӳ тĕллевне палăртма, хăйсем валли вĕренӳре аталанас тĕлĕшпе çĕнĕ задачăсем лартма, йĕркелеме; хăйсен пултараслăхне, интересĕсене аталантарма; ăнăçлă мелсем суйласа илсе хăйсен тĕллевне пурнăçлама пултарни.

Предметные результаты (предмета вĕреннин результачĕсем)
6 класс
1) чăваш чĕлхи чăваш халăх чĕлхи, хамăр республикăра патшалăх чĕлхи (вырăс чĕлхипе пĕрле) пулса тăнине ăнланни; тăван чĕлхепе культура хушшинче тачă çыхăну пуррине пĕлни;
2) тăван чĕлхене пĕлни чăваш культуришĕн, халăх пуласлăхĕшĕн пысăк пĕлтерĕшлĕ пулнине, çавăнпа чĕлхене вĕренме тивĕç пуррине ăнланни;
3) ачасем кулленхи пурнăçра тата вĕренӳре чăвашла тĕрĕс калаçса-çырса хутшăнма пĕлни;

Илтнине ăнланни тата вулав хăнăхăвĕ:
- сăмахпа каласа е çырса пĕлтернине (текст тĕллевне, темине, тĕп тата хушма информацине) кирлĕ пек ăнланни;
- стильпе жанр енчен расна текстсене çын вулани тăрăх ăнланни; аудированин тĕрлĕ тĕсне (тулли ăнланни, тĕп содержанине ăнланни, кирлĕ информацие суйласа илни) алла илни;
- словарьсен тĕрлĕ тĕсĕпе, пĕлкĕчсемпе (вăл шутра электрон носителе кĕртнисемпе) усă курма хăнăху пурри;
- пуплев сыпăкĕсене содержани, функци, усă курнă чĕлхе хатĕрĕсем тăрăх танлаштарма пултарни;

Сăмах вĕççĕн калани тата çыру:
- итленĕ е вуланă текста пĕр-пĕр виçепе кĕскетсе (улăштармасăр, план туса, тезис хатĕрлесе) каласа е çырса пани;
- шухăша сăмахпа каласа тата çырса ирĕклĕн те тĕрĕс уçса пама пултарни; текст тытăмне тĕрĕс тытса пыни (логикăлăх, шухăш юхăмĕн йĕркелĕхĕ, çыхăнулăх пурри, темăпа килĕшсе тăни);
- стильпе тĕсне кура хутшăну тĕллевне, лару-тăрăвне шута илсе сăмахпа каласа е çырса ку е вăл йышши текст хайлама пултарни;
- сăмахсемпе пĕлсе усă курни; çырура орфографипе пунктуаци правилисене пăхăнни;
- çынсемпе калаçнă чух пуплев этикетне шута илни; чĕлхе хатĕрĕсем вырăнне пуплев хатĕрĕсемпе (мимикăпа, алă хусканăвĕпе) вырăнлă усă курни;
- грамматикăпа пуплев йăнăшĕсене тупма, тӳрлетме пултарни; харпăр хăй тунă текста лайăхлатма тата редакцилеме вăй çитерни;

4) чăваш чĕлхине тĕпчекен ăслăлăхăн никĕсне ăша хывни; чĕлхен шайĕсемпе единицисем хушшинчи çыхăнусене ăнланни;
5) чĕлхе тата пуплев, пуплевпе усă курса хутшăнни, калаçу тата çыру; пуплевĕн функципе шухăшран килекен тĕсĕсем (калав, сăнлав, ăслав); текст;
6) сăмаха фонетика, тытăмĕ, пулăвĕ, лексика енчен тишкерме пĕлни, сăмах майлашăвĕпе предложение синтаксис енчен тишкерни; текста ун содержанийĕ, тĕп паллисемпе тытăмĕ енчен, пуплевĕн функцире палăракан тĕсĕсене кура, чĕлхе уйрăмлăхĕсене пăхса, илемлĕх хатĕрĕсене шута илсе тишкерни;
7) тăван чĕлхен эстетика функцине ăнланса илни, илемлĕ литература тексчĕсене тишкернĕ май пуплев единицин илемлĕхне курма пĕлни.

Вĕренекенсен çаксене пĕлмелле ***(Ученик научится)*****:**
- аудированин мĕн пур тĕсĕпе ĕçлеме пултарни (мĕн пурне ăнланса, тĕп содержанине ăнланса, хăш-пĕр информацие суйласа илсе) тата чĕлхен тĕрлĕ функциллĕ уйрăмлăхне шута илсе текста тĕрĕс информацилени;
- текстсене кирлĕ пек ăнланма, шухăшне тĕрĕс уçса пама тата текст тĕсĕсене шута илсе (калав, сăнлав, ăслав) ăнлантарса пама пултарни;
- чăваш литература чĕлхин тата пуплев этикечĕн нормисене шута илсе тĕрлĕ жанрлă, стильлĕ текстсене йĕркелеме пĕлни тата редакцилеме пултарни;
- текстăн тĕп шухăшне, темине, тĕллевне ăнланса текста тишкерме пĕлни;
- синонимлă формăсемпе тĕрĕс усă курма;
- чĕлхен нормине (орфоэпи, орфографи, лексика, грамматика нормисене) пăхăнма;
- калаçура этикет нормисене пăхăнма;
- орфографи тата пунктуаци правилисене тĕрĕс усă курса çырма;
- тӳрĕ пуплеве тӳрĕ мар пуплеврен уйăрма;
- сăмах пĕлтерĕшĕсене ăнлантарма, синонимсем, антонимсем е омонимсем тупма;
- синонимсемпе пуплевре тĕрĕс усă курма;
- иккĕмĕшле сăмахсене пĕрремĕшлисенчен, сăмах тăвакан аффикссене сăмаха улăштараканнисенчен уйăрма;

- хутлă предложенисене хутсăррисенчен уйăрма;
- текст планĕ тума, текстăн темипе тĕп шухăшне палăртма;
- чăваш литература чĕлхине пĕлме тата унпа тĕрĕс усă курма;
- таврари япаласене е чĕр чунсене сăнласа пама, пурнăçри пулăмсем е ĕç-пуç çинчен мĕн шутланине каласа пама;
- шухăша йĕркипе, вĕçе-вĕçĕн каласа е çырса пама, сăнарлă мелпе усă курма, пĕр-пĕр сăмахпа вырăнсăр усă курассинчен хăтăлма;
- тĕрлĕ словарьпе, кĕнекепе тата ытти пĕлӳ хатĕрĕсемпе, вĕсен шутĕнче Интернетпа та, ĕçлеме хăнăхăвĕ пулни;
- вулавăн пур тĕсне те алла илни (ăнланулла, паллашулла, тишкерӳллĕ (пăхса тухни) вулав) тата вуланă материала ăша хывни;
- сайра тĕл пулакан сăмахсен пĕлтерĕшĕсемпе словарь тăрăх паллашса вĕсене пуплеве кĕртсе пыма;
- вĕреннĕ пуплев пайĕсенчи иккĕмĕшле сăмахсем епле пулнине ăнлантарма, тухăçлă тата тухăçсăр аффикссемпе усă курма;
- вĕреннĕ пуплев пайĕсен формисемпе пуплевре тĕрĕс усă курма;
- чĕлхери сăмахсене май пур таран пуплев пайĕсем çине уйăрма, пуплев пайĕсен уйрăмлăхĕсене кăтартма пултармалла;
- предметра усă куракан чĕлхе единицисене пĕр-пĕринчен уйăрма, вĕсене ăнланма, унсăр пуçне хăйсен ĕçĕсене хак пама, çырнине тĕрĕслеме тата тĕрĕс информаци пама;
- предложенири сăмахсене предложенин шухăшне кура йĕркелеме;
- сăмахсене лексика тата морфологи тишкерĕвĕ тума, сăмах тытăмне пĕлме.

Вĕренекенсен çаксене тума пултармалла (*Ученик получит возможность научиться)*:
- палăртнă результат тăрăх калаçу ситуацийĕпе ăнăçулăха пăхса хăй тухса калаçнине тишкерме;
- сăмахсене тĕрĕс, вырăнлă тата илемлĕ калас тĕлĕшĕнчен пăхса хăйĕн тата ют çын калаçăвне хак пама пултарни;
- чĕлхен илемлĕх мелĕсене пĕлни;
- тĕрлĕ калаçăва хутшăнма, хăй шухăшне аргументсемпе çирĕплетсе пама пултарни;
- сăмах тымарне тупса малалла пĕр тымарлă çĕнĕ сăмахсем тума пĕлни;
- сăмах пĕлтерĕшне этимологи енчен ăнлантарма, кашни сăмах пĕлтерĕшне (лексика пĕлтерĕшĕ тата çырас енчен те) ăнлантарма пĕлни;
- хăйсем тĕллĕн вĕренӳ тĕллевне палăртма, хăйсем валли вĕренӳре аталанас тĕлĕшпе çĕнĕ задачăсем лартма, йĕркелеме;
- хăйсен пултарослăхне, интересĕсене аталантарма;
- ăнăçлă мелсем суйласа илсе хăйсен тĕллевне пурнăçлама пултарни.

Предметные результаты (предмета вĕреннин результачĕсем)

7 класс

1) чăваш чĕлхи чăваш халăх чĕлхи, хамăр республикăра патшалăх чĕлхи (вырăс чĕлхипе пĕрле) пулса тăнине ăнланни; тăван чĕлхепе культура хушшинче тачă çыхăну пуррине пĕлни; чăваш чĕлхи уйрăм çынпа общество пурнăçĕнче мĕнле вырăн йышăннине ăша хывни;
2) тăван чĕлхене пĕлни чăваш культуришĕн, халăх пуласлăхĕшĕн пысăк пĕлтерĕшлĕ пулнине, çавăнпа чĕлхене вĕренме тивĕç пуррине ăнланни;
3) пуплевĕн тĕрлĕ тĕсĕпе усă курма пултарни;

Илтнине ăнланни тата вулав хăнăхăвĕ:

- сăмахпа каласа е çырса пĕлтернине (текст тĕллевне, темине, тĕп тата хушма информацине) кирлĕ пек ăнланни;
- стильпе жанр енчен мĕнле пулнине пăхмасăр текста вулавăн тĕрлĕ тĕсĕпе (çиелтен пăхса тухни, паллашмалла пăхса тухни, вĕренни) усă курни;
- вуланă текста информаци енчен улăштарса çĕнетме (план тума, тезиссем çырма) пултарни; кĕнекепе, хаçат-журналпа ĕçлеме пĕлни;
- словарьсен тĕрлĕ тĕсĕпе, пĕлкĕчсемпе (вăл шутра электрон носителе кĕртнисемпе) усă курма хăнăху пурри;
- пуплев сыпăкĕсене содержани, функци, усă курнă чĕлхе хатĕрĕсем тăрăх танлаштарма пултарни.

Сăмах вĕççĕн калани тата çыру:

- шухăша сăмахпа каласа тата çырса ирĕклĕн те тĕрĕс уçса пама пултарни; текст тытăмне тĕрĕс тытса пыни (логикăлăх, шухăш юхăмĕн йĕркелĕхĕ, çыхăнулăх пурри, темăпа килĕшсе тăни); çыраканнин пурнăçри пулăмсем çинчен, вулани-илтни çинчен хăй шухăшне калама хăнăху пурри;
- итленĕ е вуланă текста пĕр-пĕр виçепе кĕскетсе (улăштармасăр, план туса, тезис хатĕрлесе) каласа е çырса пани;

- хутшӑну задачисене кура ку е вӑл чӗлхе хатӗрӗ суйласа илсе пӗр-пӗр жанр законӗсем тӑрӑх текст (калав, хаклав, ҫыру, расписка, шантару, заявлени) тума пултани;
- монологпа диалог тӗсӗсене пӗлни; ачан хӑйӗн тантӑшӗсем умӗнче кӗске хыпар вуласа пама, доклад тума хӑнӑху пурри;
- ҫырура орфографипе пунктуаци правилисене пӑхӑнни;
- чӗлхе хатӗрӗсем вырӑнне пуплев хатӗрӗсемпе (мимикӑпа, алӑ хусканӑвӗпе) вырӑнлӑ усӑ курни;
- харпӑр хӑй тунӑ текста лайӑхлатма тата редакцилеме вӑй ҫитерни.

4) чӑваш чӗлхине тӗпчекен ӑслӑлӑхӑн никӗсне ӑша хывни; чӗлхен шайӗсемпе единицисем хушшинчи ҫыхӑнусене ӑнланни;
5) чӗлхе ӑслӑлӑхӗн тӗп ӑнлавӗсене алла илни: чӗлхе вӗрентӗвӗ тата унӑн тӗп пайӗсем; чӗлхе тата пуплев, пуплевпе усӑ курса хутшӑнни, калаҫу тата ҫыру; монолог тата диалог; пуплев ситуацийӗ; пуплевӗн функципе шухӑшран килекен тӗсӗсем (калав, сӑнлав, ӑслав); текст; чӗлхе единицисем, вӗсен паллисем тата пуплевре усӑ курнӑ чухнехи уйрӑмлӑхӗсем;
6) сӑмаха фонетика, тытӑмӗ, пулӑвӗ, лексика енчен тишкерме пӗлни, сӑмах майлашӑвӗпе предложение синтаксис енчен тишкерни; текста ун содержанийӗ, тӗп паллисемпе тытӑмӗ енчен, пуплевӗн функцире палӑракан тӗсӗсене кура, чӗлхе уйрӑмлӑхӗсене пӑхса, илемлӗх хатӗрӗсене шута илсе тишкерни;
7) тӑван чӗлхен эстетика функцине ӑнланса илни, илемлӗ литература тексчӗсене тишкернӗ май пуплев единицин илемлӗхне курма пӗлни.

Вӗренекенсен ҫаксене пӗлмелле *(Ученик научится)*:
- вулавӑн пур тӗсне те алла илни (ӑнлануллӑ, паллашуллӑ, тишкерӳллӗ (пӑхса тухни) вулав) тата вуланӑ материала ӑша хывни;
- аудированин мӗн пур тӗсӗпе ӗҫлеме пултарни (мӗн пурне ӑнланса, тӗп содержанине ӑнланса, хӑш-пӗр информацие суйласа илсе) тата чӗлхен тӗрлӗ функциллӗ уйрӑмлӑхне шута илсе текста тӗрӗс информацилени;
- текстсене кирлӗ пек ӑнланма, шухӑшне тӗрӗс уҫса пама тата текст тӗсӗсене шута илсе (калав, сӑнлав, ӑслав) ӑнлантарса пама пултарни;
- полилогра тата диалогра хутшӑнма, калаҫу тӗллевне, ситуацине, сферӑна кура чӑваш литература чӗлхин нормисене тата пуплев этикетне тытса пырса монолог тума пултарни;
- чӑваш литература чӗлхин тата пуплев этикечӗн нормисене шута илсе тӗрлӗ жанрлӑ, стильлӗ текстсене йӗркелеме пӗлни тата редакцилеме пултарни;
- текстӑн тӗп шухӑшне, темине, тӗллевне ӑнланса текста тишкерме пӗлни;
- чӗлхен нормине (орфоэпи, орфографи, лексика, грамматика нормисене) пӑхӑнма;
- орфографи тата пунктуаци правилисене тӗрӗс усӑ курса ҫырма;
- сӑмах пӗлтерӗшӗсене ӑнлантарма, синонимсем, антонимсем е омонимсем тупма;
- текст планӗ тума, текстӑн темипе тӗп шухӑшне палӑртма;
- шухӑша йӗркипе, вӗҫе-вӗҫӗн каласа е ҫырса пама, сӑнарлӑ мелпе усӑ курма, пӗр-пӗр сӑмахпа вырӑнсӑр усӑ курассинчен хӑтӑлма;
- кӗнекепе, словарьсемпе тата ытти пӗлӳ хатӗрӗсемпе, вӗсен шутӗнче хаҫат-журналпа та Интернетпа, ӗҫлеме хӑнӑхӑвӗ пулни;
- сайра тӗл пулакан сӑмахсен пӗлтерӗшӗсемпе словарь тӑрӑх паллашса вӗсене пуплеве кӗртсе пыма;
- вӗреннӗ пуплев пайӗсен формисемпе пуплевре тӗрӗс усӑ курма;
- предметра усӑ куракан чӗлхе единицисене пӗр-пӗринчен уйӑрма, вӗсене ӑнланма, унсӑр пуҫне хӑйсен ӗҫӗсене хак пама, ҫырнине тӗрӗслеме тата тӗрӗс информаци пама;
- хутсӑр тата хутлӑ предложенире чарӑну паллисене тӗрӗс лартма, вӗсене ӑнлантарма;
- сӑмахсене лексика тата морфологи тишкерӗвӗ тума, сӑмах тытӑмне пӗлме, хутсӑр тата хутлӑ предложенисене тишкерме;
- ӗҫ хучӗсем ҫырма.

Вӗренекенсен ҫаксене тума пултармалла (*Ученик получит возможность научиться)*:
- сӑмахсене тӗрӗс, вырӑнлӑ тата илемлӗ калас тӗлӗшӗнчен пӑхса хӑйӗн тата ют ҫын калаҫӑвне хак пама пултарни;
- палӑртнӑ результат тӑрӑх калаҫу ситуацийӗпе ӑнӑҫулӑха пӑхса хӑй тухса калаҫнине тишкерме; калаҫу ӑнӑҫсӑрлӑхӗн тӗп сӑлтавӗсене ӑнланма тата ӑнлантарма пултарни;
- конспект, хаклав, реферат, статья, доклад, интервью ҫырма пултарни;
- пӗр-пӗр темӑпа доклад тума, тухса калаҫма пултарни;
- тӗрлӗ калаҫӑва хутшӑнма, хӑй шухӑшне аргументсемпе ҫирӗплетсе пама пултарни;
- сӑмах тымарне тупса малалла пӗр тымарлӑ ҫӗнӗ сӑмахсем тума пӗлни;

- хăйсем тĕллĕн вĕренӳ тĕллевне палăртма, хăйсем валли вĕренӳре аталанас тĕлĕшпе ҫĕнĕ задачăсем лартма, йĕркелеме; хăйсен пултараслăхне, интересĕсене аталантарма; ăнăçлă мелсем суйласа илсе хăйсен тĕллевне пурнăçлама пултарни.

Предметные результаты (предмета вĕреннин результачĕсем)
8 класс
1) чăваш чĕлхи чăваш халăх чĕлхи, хамăр республикăра патшалăх чĕлхи (вырăс чĕлхипе пĕрле) пулса тăнине ăнланни; тăван чĕлхепе культура хушшинче тачă çыхăну пуррине пĕлни; чăваш чĕлхи уйрăм çынпа общество пурнăçĕнче мĕнле вырăн йышăннинине ăша хывни;
2) тăван чĕлхене пĕлни чăваш культуришĕн, халăх пуласлăхĕшĕн пысăк пĕлтерĕшлĕ пулнине, çавăнпа чĕлхене вĕренме тивĕç пуррине ăнланни;
3) пуплевĕн тĕрлĕ тĕсĕпе усă курма пултарни.
Илтнине ăнланни тата вулав хăнăхăвĕ:
- сăмахпа каласа е çырса пĕлтернине (текст тĕллевне, темине, тĕп тата хушма информацине) кирлĕ пек ăнланни;
- стильпе жанр енчен мĕнле пулнине пăхмасăр текста вулавăн тĕрлĕ тĕсĕпе (çиелтен пăхса тухни, паллашмалла пăхса тухни, вĕренни) усă курни;
- вуланă текста информаци енчен улăштарса çĕнетме (план тума, тезиссем çырма) пултарни; кĕнекепе, хаçат-журналпа ĕçлеме пĕлни;
- словарьсен тĕрлĕ тĕсĕпе, пĕлкĕчсемпе (вăл шутра электрон носителе кĕртнисемпе) усă курма хăнăху пурри;
- пуплев сыпăкĕсене содержани, функци, усă курнă чĕлхе хатĕрĕсем тăрăх танлаштарма пултарни;

Сăмах вĕççĕн калани тата çыру:
- шухăша сăмахпа каласа тата çырса ирĕклĕн те тĕрĕс уçса пама пултарни; текст тытăмне тĕрĕс тытса пыни (логикăлăх, шухăш юхăмĕн йĕркелĕхĕ, çыхăнулăх пурри, темăпа килĕшсе тăни); çыраканнин пурнăçри пулăмсем çинчен, вулани-илтни çинчен хăй шухăшне калама хăнăху пурри;
- итленĕ е вуланă текста пĕр-пĕр виçепе кĕскетсе (улăштармасăр, план туса, тезис хатĕрлесе) каласа е çырса пани;
- хутшăну задачисене кура ку е вăл чĕлхе хатĕрĕ суйласа илсе пĕр-пĕр жанр законĕсем тăрăх текст (калав, хаклав, çыру, расписка, шантару, заявлени) тума пултани;
- монологпа диалог тĕсĕсене пĕлни; ачан хăйĕн тантăшĕсем умĕнче кĕске хыпар вуласа пама, доклад тума хăнăху пурри;
- çырура орфографипе пунктуаци правилисене пăхăнни;
- чĕлхе хатĕрĕсем вырăнне пуплев хатĕрĕсемпе (мимикăпа, алă хусканăвĕпе) вырăнлă усă курни;
- харпăр хăй тунă текста лайăхлатма тата редакцилеме вăй çитерни.

4) чăваш чĕлхине тĕпчекен ăслăлăхăн никĕсне ăша хывни; чĕлхен шайĕсемпе единицисем хушшинчи çыхăнусене ăнланни;
5) чĕлхе ăслăлăхĕн тĕп ăнлавĕсене алла илни: чĕлхе вĕрентĕвĕ тата унăн тĕп пайĕсем; чĕлхе тата пуплев, пуплевпе усă курса хутшăнни, калаçу тата çыру; монолог тата диалог; пуплев ситуацийĕ; пуплевĕн функципе шухăшран килекен тĕсĕсем (калав, сăнлав, ăслав); текст; чĕлхе единицисем, вĕсен паллисем тата пуплевре усă курнă чухнехи уйрăмлăхĕсем;
6) сăмаха фонетика, тытăмĕ, пулăвĕ, лексика енчен тишкерме пĕлни, сăмах майлашăвĕпе предложение синтаксис енчен тишкерни; текста ун содержанийĕ, тĕп паллисемпе тытăмĕ енчен, пуплевĕн функцире палăракан тĕсĕсене кура, чĕлхе уйрăмлăхĕсене пăхса, илемлĕх хатĕрĕсене шута илсе тишкерни;
7) тăван чĕлхен эстетика функцине ăнланса илни, илемлĕ литература тексчĕсене тишкернĕ май пуплев единицин илемлĕхне курма пĕлни.

Вĕренекенсен çаксене пĕлмелле *(Ученик научится)*:
- вулавăн пур тĕсне те алла илни (ăнлануллă, паллашуллă, тишкерӳллĕ (пăхса тухни) вулав) тата вуланă материала ăша хывни;
- аудированин мĕн пур тĕсĕпе ĕçлеме пултарни (мĕн пурне ăнланса, тĕп содержанине ăнланса, хăш-пĕр информацие суйласа илсе) тата чĕлхен тĕрлĕ функциллĕ уйрăмлăхне шута илсе текста тĕрĕс информацилени;
- текстсене кирлĕ пек ăнланма, шухăшне тĕрĕс уçса пама тата текст тĕсĕсене шута илсе (калав, сăнлав, ăслав) ăнлантарса пама пултарни;
- полилогра тата диалогра хутшăнма, калаçу тĕллевне, ситуацине, сферăна кура чăваш литература чĕлхин нормисене тата пуплев этикетне тытса пырса монолог тума пултарни;
- чăваш литература чĕлхин тата пуплев этикечĕн нормисене шута илсе тĕрлĕ жанрлă, стильлĕ текстсене йĕркелеме пĕлни тата редакцилеме пултарни;

- текстăн тĕп шухăшне, темине, тĕллевне ăнланса текста тишкерме пĕлни;
- чĕлхен нормине (орфоэпи, орфографи, лексика, грамматика нормисене) пăхăнма;
- орфографи тата пунктуаци правилисене тĕрĕс усă курса çырма;
- сăмах пĕлтерĕшĕсене ăнлантарма, синонимсем, антонимсем е омонимсем тупма;
- текст планĕ тума, текстăн темипе тĕп шухăшне палăртма;
- шухăша йĕркипе, вĕçе-вĕçĕн каласа е çырса пама, сăнарлă мелпе усă курма, пĕр-пĕр сăмахпа вырăнсăр усă курассинчен хăтăлма;
- кĕнекепе, словарьсемпе тата ытти пĕлӳ хатĕрĕсемпе, вĕсен шутĕнче хаçат-журналпа та Интернетпа, ĕçлеме хăнăхăвĕ пулни;
- сайра тĕл пулакан сăмахсен пĕлтерĕшĕсемпе словарь тăрăх паллашса вĕсене пуплеве кĕртсе пыма;
- вĕреннĕ пуплев пайĕсен формисемпе пуплевре тĕрĕс усă курма;
- предметра усă куракан чĕлхе единицисене пĕр-пĕринчен уйăрма, вĕсене ăнланма, унсăр пуçне хăйсен ĕçĕсене хак пама, çырнине тĕрĕслеме тата тĕрĕс информаци пама;
- хутсăр тата хутлă предложенире чарăну паллисене тĕрĕс лартма, вĕсене ăнлантарма;
- сăмахсене лексика тата морфологи тишкĕрĕвĕ тума, сăмах тытăмне пĕлме, хутсăр тата хутлă предложенисене тишкерме;
- ĕç хучĕсем çырма.

Вĕренекенсен çаксене тума пултармалла (*Ученик получит возможность научиться)*:
- сăмахсене тĕрĕс, вырăнлă тата илемлĕ калас тĕлĕшĕнчен пăхса хăйĕн тата ют çын калаçăвне хак пама пултарни;
- палăртнă результат тăрăх калаçу ситуацийĕпе ăнăçулăха пăхса хăй тухса калаçнине тишкерме; калаçу ăнăçсăрлăхĕн тĕп сăлтавĕсене ăнланма тата ăнлантарма пултарни;
- конспект, хаклав, реферат, статья, доклад, интервью çырма пултарни;
- пĕр-пĕр темăпа доклад тума, тухса калаçма пултарни;
- тĕрлĕ калаçăва хутшăнма, хăй шухăшне аргументсемпе çирĕплетсе пама пултарни;
- сăмах тымарне тупса малалла пĕр тымарлă çĕнĕ сăмахсем тума пĕлни;
- хăйсем тĕллĕн вĕренӳ тĕллевне палăртма, хăйсем валли вĕренӳре аталанас тĕлĕшпе çĕнĕ задачăсем лартма, йĕркелеме; хăйсен пултараслăхне, интересĕсене аталантарма; ăнăçлă мелсем суйласа илсе хăйсен тĕллевне пурнăçлама пултарни.

Предметные результаты (предмета вĕреннин результачĕсем)
9 класс

1) чăваш чĕлхи чăваш халăх чĕлхи, хамăр республикăра патшалăх чĕлхи (вырăс чĕлхипе пĕрле) пулса тăнине ăнланни; тăван чĕлхепе культура хушшинче тачă çыхăну пуррине пĕлни; чăваш чĕлхи уйрăм çынпа общество пурнăçĕнче мĕнле вырăн йышăннине ăша хывни;
2) тăван чĕлхене пĕлни чăваш культуришĕн, халăх пуласлăхĕшĕн пысăк пĕлтерĕшлĕ пулнине, çавăнпа чĕлхене вĕренме тивĕç пуррине ăнланни;
3) пуплевĕн тĕрлĕ тĕсĕпе усă курма пултарни.

Илтнине ăнланни тата вулав хăнăхăвĕ:
- сăмахпа каласа е çырса пĕлтернине (текст тĕллевне, темине, тĕп тата хушма информацине) кирлĕ пек ăнланни;
- стильпе жанр енчен мĕнле пулнине пăхмасăр текста вулавăн тĕрлĕ тĕсĕпе (çиелтен пăхса тухни, паллашмалла пăхса тухни, вĕренни) усă курни;
- вуланă текста информаци енчен улăштарса çĕнетме (план тума, тезиссем çырма) пултарни; кĕнекепе, хаçат-журналпа ĕçлеме пĕлни;
- словарьсен тĕрлĕ тĕсĕпе, пĕлкĕчсемпе (вăл шутра электрон носителе кĕртнисемпе) усă курма хăнăху пурри;
- пуплев сыпăкĕсене содержани, функци, усă курнă чĕлхе хатĕрĕсем тăрăх танлаштарма пултарни;

Сăмах вĕççĕн калани тата çыру:
- шухăша сăмахпа каласа тата çырса ирĕклĕн те тĕрĕс уçса пама пултарни; текст тытăмне тĕрĕс тытса пыни (логикăлăх, шухăш юхăмĕн йĕркелĕхĕ, çыхăнулăх пурри, темăпа килĕшсе тăни); çыраканнин пурнăçри пулăмсем çинчен, вулани-илтни çинчен хăй шухăшне калама хăнăху пурри;
- итленĕ е вуланă текста пĕр-пĕр виçепе кĕскетсе (улăштармасăр, план туса, тезис хатĕрлесе) каласа е çырса пани;
- хутшăну задачисене кура ку е вăл чĕлхе хатĕрĕ суйласа илсе пĕр-пĕр жанр законĕсем тăрăх текст (калав, хаклав, çыру, расписка, шантару, заявлени) тума пултани;
- монологпа диалог тĕсĕсене пĕлни; ачан хăйĕн тантăшĕсем умĕнче кĕске хыпар вуласа пама, доклад тума хăнăху пурри;

- çырура орфографипе пунктуаци правилисене пăхăнни;
- чĕлхе хатĕрĕсем вырăнне пуплев хатĕрĕсемпе (мимикăпа, алă хусканăвĕпе) вырăнлă усă курни;
- харпăр хăй тунă текста лайăхлатма тата редакцилеме вăй çитерни.

4) чăваш чĕлхине тĕпчекен ăслăлăхăн никĕсне ăша хывни; чĕлхен шайĕсемпе единицисем хушшинчи çыхăнусене ăнланни;
5) чĕлхе ăслăлăхĕн тĕп ăнлавĕсене алла илни: чĕлхе вĕрентĕвĕ тата унăн тĕп пайĕсем; чĕлхе тата пуплев, пуплевпе усă курса хутшăнни, калаçу тата çыру; монолог тата диалог; пуплев ситуацийĕ; пуплевĕн функципе шухăшран килекен тĕсĕсем (калав, сăнлав, ăслав); текст; чĕлхе единицисем, вĕсен паллисем тата пуплевре усă курнă чухнехи уйрăмлăхĕсем;
6) сăмаха фонетика, тытăмĕ, пулăвĕ, лексика енчен тишкерме пĕлни, сăмах майлашăвĕпе предложение синтаксис енчен тишкерни; текста ун содержанийĕ, тĕп паллисемпе тытăмĕ енчен, пуплевĕн функцире палăракан тĕсĕсене кура, чĕлхе уйрăмлăхĕсене пăхса, илемлĕх хатĕрĕсене шута илсе тишкерни;
7) тăван чĕлхен эстетика функцине ăнланса илни, илемлĕ литература тексчĕсене тишкернĕ май пуплев единицин илемлĕхне курма пĕлни.

Вĕренекенсен çаксене пĕлмелле *(Ученик научится)*:
- вулавăн пур тĕсне те алла илни (ăнланулла, паллашулла, тишкерӳллĕ (пăхса тухни) вулав) тата вуланă материала ăша хывни;
- аудированин мĕн пур тĕсĕпе ĕçлеме пултарни (мĕн пурне ăнланса, тĕп содержанине ăнланса, хăш-пĕр информацие суйласа илсе) тата чĕлхен тĕрлĕ функциллĕ уйрăмлăхне шута илсе текста тĕрĕс информацилени;
- текстсене кирлĕ пек ăнланма, шухăшне тĕрĕс уçса пама тата текст тĕсĕсене шута илсе (калав, сăнлав, ăслав) ăнлантарса пама пултарни;
- полилогра тата диалогра хутшăнма, калаçу тĕллевне, ситуацине, сферăна кура чăваш литература чĕлхин нормисене тата пуплев этикетне тытса пырса монолог тума пултарни;
- чăваш литература чĕлхин тата пуплев этикечĕн нормисене шута илсе тĕрлĕ жанрлă, стильлĕ текстсене йĕркелеме пĕлни тата редакцилеме пултарни;
- текстăн тĕп шухăшне, темине, тĕллевне ăнланса текста тишкерме пĕлни;
- чĕлхен нормине (орфоэпи, орфографи, лексика, грамматика нормисене) пăхăнма;
- орфографи тата пунктуаци правилисене тĕрĕс усă курса çырма;
- сăмах пĕлтерĕшĕсене ăнлантарма, синонимсем, антонимсем е омонимсем тупма;
- текст планĕ тума, текстăн темипе тĕп шухăшне палăртма;
- шухăша йĕркипе, вĕçе-вĕçĕн каласа е çырса пама, сăнарлă мелпе усă курма, пĕр-пĕр сăмахпа вырăнсăр усă курассинчен хăтăлма;
- кĕнекепе, словарьсемпе тата ытти пĕлӳ хатĕрĕсемпе, вĕсен шутĕнче хаçат-журналпа та Интернетпа, ĕçлеме хăнăхăвĕ пулни;
- сайра тĕл пулакан сăмахсен пĕлтерĕшĕсемпе словарь тăрăх паллашса вĕсене пуплеве кĕртсе пыма;
- вĕреннĕ пуплев пайĕсен формисемпе пуплевре тĕрĕс усă курма;
- предметра усă куракан чĕлхе единицисене пĕр-пĕринчен уйăрма, вĕсене ăнланма, унсăр пуçне хăйсен ĕçĕсене хак пама, çырнине тĕрĕслеме тата тĕрĕс информаци пама;
- хутсăр тата хутлă предложенире чарăну паллисене тĕрĕс лартма, вĕсене ăнлантарма;
- сăмахсене лексика тата морфологи тишкĕрĕвĕ тума, сăмах тытăмне пĕлме, хутсăр тата хутлă предложенисене тишкерме;
- ĕç хучĕсем çырма.

Вĕренекенсен çаксене тума пултармалла (*Ученик получит возможность научиться)*:
- сăмахсене тĕрĕс, вырăнлă тата илемлĕ калас тĕлĕшĕнчен пăхса хăйĕн тата ют çын калаçăвне хак пама пултарни;
- палăртнă результат тăрăх калаçу ситуацийĕпе ăнăçулăха пăхса хăй тухса калаçнине тишкерме; калаçу ăнăçсăрлăхĕн тĕп сăлтавĕсене ăнланма тата ăнлантарма пултарни;
- конспект, хаклав, реферат, статья, доклад, интервью çырма пултарни;
- пĕр-пĕр темăпа доклад тума, тухса калаçма пултарни;
- тĕрлĕ калаçăва хутшăнма, хăй шухăшне аргументсемпе çирĕплетсе пама пултарни;
- сăмах тымарне тупса малалла пĕр тымарлă çĕнĕ сăмахсем тума пĕлни;
- хăйсем тĕллĕн вĕренӳ тĕллевне палăртма, хăйсем валли вĕренӳре аталанас тĕлĕшпе çĕнĕ задачăсем лартма, йĕркелеме; хăйсен пултараслăхне, интересĕсене аталантарма; ăнăçлă мелсем суйласа илсе хăйсен тĕллевне пурнăçлама пултарни.

Чăваш чĕлхи предмечĕн содержанийĕ – 5 класс

V класс (70 сехет)

Пуçламăш классенче вĕреннине аса илсе çирĕплетесси, хушса вĕрентесси *(12 сехет)*

Тăван чĕлхе пур чух халăх та пур (кӳртĕм урок)
Сасă тата сас палли. Алфавитри сас паллисен йĕрки, вĕсен хисепĕ.
Сăмах тытăмĕ, тымар тата аффикссем.
Вĕреннĕ пуплев пайĕсене аса илесси.
Хутсăр предложени, унăн членĕсем.
Пĕр йышши членсем, вĕсем союзсăр е союзсемпе çыхăнни. Пĕр йышши членсене чарăну паллисемпе уйăрасси.
Чĕнӳ сăмахĕсем (обращенисем), вĕсене чарăну паллисемпе уйăрасси.
Туйăмлă (кăшкăруллă) предложенисем. Предложени вĕçне чарăну палли лартасси.
Ыйтусăр тата ыйтуллă предложенисем. Ыйту сăмахĕсем: кам? мĕн? ăçта? хăçан? миçе? мĕншĕн? мĕн пирки? т.ыт.те. Ыйтуллă предложенисене ыйтусăррисенчен уйăрма хăнăхасси. Ыйтăва тĕрĕс йĕркелеме, ăна тĕрĕс хуравлама хăнăхасси (тулли хуравпа кĕске хурав).
Союзсăр (çыхăну паллисĕр) тата сыпăнуллă хутлă предложенисем, вĕсенче чарăну паллисем лартасси.
Тӳрĕ пуплевлĕ предложенисем. Тӳрĕ пуплев автор сăмахĕсем умĕн е хыççăн тăни, чарăну паллисем лартасси.
Текст. Текстăн теми, тĕп шухăшĕ. Текст пайĕсем.
Текст тĕсĕсем: калав, сăнлав, ăçслав (текстсене калав тата çыру кĕввине кура ушкăнласси).

Фонетика, графика, орфографи *(*26 сехет*)*

Уçă сасăсем, вĕсен мăшăрлăхĕ (хытă тата çемçе уçă сасăсем). Вырăсларан йышăннă сăмахсенчи [о] уçă сасă.

Уçă сасăсене палăртакан сас палли сем (**а, ă, е, ĕ, у, ӳ, ç, ы, и, э, ю, я,**). Ю, я сас паллисем, вĕсем икĕ сасса (***йурă, йухать***) умĕнхи хупă сасă çемçелĕхне ***(выля, Люся)*** палăртни. Е сас палли икĕ сасса ***(йешĕл, йепле)*** тата [э] сасса палăртни ***(этем, элек)***.

Чăваш чĕлхинчи [й] хупă сасă ытти уçă сасăсем умĕн те тăма пултарни: ***йăмра, йĕлтĕр, йывăр, йӳçĕ, йӳçĕтнĕ, кĕсйи***.

Чăваш сăмахĕсенче икĕ уçă сасă юнашар тăма пултарайманни.

Вырăсларан йышăнакан сăмахсенчи уçă сасăсен юнашарлăхĕ ***(аэропорт, аут, поэт, Дуайт)***.
Сăмахри уçă сасăсен килĕшĕвĕ (сингармонизм). Ку килĕшĕве пăхăнман тĕслĕхсем ***(тăри, кавле, куклен, парне*** т.ыт.те).

Сăмахри аффикссем ытларах чух сингармонизма пăхăнни ***(çурт-ра, пӳрт-ре, пур-лăх, çитмен-лĕх, лар-у, кĕт-ӳ)***. Сингармонизма пăхăнман аффикссем: ***юлташ - сем, ял - ти, юрă – юрри, кай - иччен*** т.ыт.те.

Вырăсларан йышăнакан сăмахсем сингармонизма пăхăнманни ***(орден, тетрадь, депо)***. Вырăсларан йышăнакан сăмахсем çумне хушăнакан аффкссен хытăлăхĕпе çемçелĕхĕ.
Хупă сасăсем. Ялан янăравлă (в, й, л, ль, м, н, вь, р) тата шавлă хупă сасăсем (к, п, т, х, с, ç, ч, ш).
Хупă сасăсен хытăлăхĕпе çемçелĕхĕ, уçă сасăсенчен килекен çемçелĕх ***(пилеш, кĕлет, тĕлĕк)***, уçă сасăсенчен килмен çемçелĕх ***(халь, выльăх, супăнь, курать, юрать).***

Хытăлăхпа çемçелĕх йĕркине пăхăнман хупă сасăсем (с, ç, ч, й), вĕсем хытă уçă сасăпа та, çемçе уçă сасăпа та юнашар тăма пултарни: ***сарă — симĕс, çурла — çӳхе, чарăн– чĕрĕк, йурă — йӳнĕ.***
Шавлă хупă сасăсем янăраса е янăрамасăр илтĕнни, вĕсене çырура палăртасси.
Хупă сасăсем вăрăммăн илтĕнни, вĕсене çырура палăртасси ***(кулă — кулли, ырă — ырри, ахаль — ахальлĕн*** т.ыт.).

Вырăс чĕлхинчен йышăнакан сăмахсенчи хупă сасăсен хытăлăхĕпе çемçелĕхĕ, вĕсене çырура палăртасси. ***Промышленность — промышленноçăн, повесть — повеçре*** йышши сăмахсене çырасси.
Икĕ пĕрешкел сасăпа вĕçленекен сăмахсене çырасси ***(металл — металăн, металшăн, класс — класра, класăн*** т.ыт.те).

Вырăсларан çыру урлă йышăнакан сăмахсенче б, г, д, ж, з, ф, ц, щ, ӳ сас паллисене çырасси.
Ударени (пусăм). Чăваш сăмахĕсенчи ударени йĕрки. Вырăс чĕлхинчен йышăнакан сăмахсенчи ударени.

Уçă сасăсемпе хупă сасăсем сăмахран тухса ӳкни: ***эпĕ — эп, эсĕ — эс, вунă — вун, пурăн — пурнăç, тăхлачă — тăхлач, пар — патăм, панă; тăр — тăтăм, тăнă.***
Сасăсен ылмашăвĕ ***(хут — хучĕ, тетрадь — тетрачĕ)***.

*Чăваш чĕлхинчи сасăсемпе вырăс чĕлхинчи сасăсем, вĕсен пĕр пеклĕхĕпе уйрăмлăхĕсем.

*Чăваш сăмахĕсенчи ударенипе вырăс сăмахĕсенчи ударени.

II. Орфографипе орфоэпи нормисене çирĕплетессипе ĕçлесси. Хупă сасăсен çемçелĕхне тăван сăмахсенче тата вырăс чĕлхинчен йышăнакан сăмахсенче çырура тĕрĕс палăртасси. Шавлă хупă сасăсен янăравлăхĕпе янăравсăрлăхне çырура тĕрĕс палăртасси. Хăнăхусене çирĕплетесси.

Сӑмахсене тӗрӗс ударенипе калама хӑнӑхтарасси.
Орфографи словарӗпе тата правилисемпе усӑ курма хӑнӑхтарасси.
Алфавита пӑхмасӑр калама вӗрентесси. Сӑмахсенче алфавитпа ҫырма вӗрентесси.

Лексика ***(17 сехет)***

Лексика — чӗлхери сӑмахсен пуххи. Лексика пурнӑҫри улшӑнусемпе тачӑ ҫыхӑнни. Кивелнӗ е кивелсе пыракан сӑмахсем, ***кӳнтелен «свидетель», чуптар*** (лаша тӗсӗ), ***шупӑр, йӗлен*** т.ыт. Ҫӗнӗ сӑмахсем, ***ентешлӗх*** (пӗр енчисем), ***юлташлӑх «товарищество», ӗҫтеш, ентеш, интернет, продюссер, коммерци, компьютер, фирма, слайд, ипотека*** т.ыт.

Сӑмах пӗлтерӗшӗ. Нумай пӗлтерӗшлӗ сӑмахсем. Сӑмахсен тӳрӗ тата куҫӑмлӑ пӗлтерӗшӗсем. Ютран йышӑннӑ сӑмахсем, араб е перс сӑмахӗсем, мари сӑмахӗсем. Вырӑссенчен йышӑннӑ сӑмахсем, калаҫупа йышӑннисем ***(витре, пӗремӗк, пӗрене, пӑрӑс, кӗрепле, чиркӳ*** т.ыт.). Ҫырупа йышӑннисем ***(костюм, галстук, пальто, район, область, тетрадь, блокнот, магазин*** т.ыт.).

Калаҫупа кӗнисемпе ҫырупа кӗнисене ҫырура палӑртасси.

Синонимсем, антонимсем, омонимсем.

Ятарлӑ сӑмахсем (профессионализмсем). Диалект сӑмахӗсем.

Литература нормине пӑхӑнман сӑмахсем ***(ан палка, лӑпӑртат, епреме)***, киревсӗр сӑмахсем.

II. Калаҫу мӗнле лару-тӑрура (кампа, хӑҫан, ӑҫта) иртнине кура сӑмахсемпе вырӑнлӑ усӑ курма хӑнхтарасси ***(Хӑна килсен аш пиҫет; Ҫук ҫын укҫи тӑрнан кӑшкӑрать; Ҫук — вӑрҫтарать, пур — култарать*** т.ыт.те.). Ваттисен сӑмахӗсемпе, каларӑшсемпе паллаштарасси, вӗсемпе тӗрӗс усӑ курма хӑнӑхтарасси.

Синонимсемпе антонимсене тупма, вӗсемпе пуплевре усӑ курма вӗрентесси. Тӗрлӗ йышши словарьпе (орфографи словарӗпе, синоним словарӗпе, чӑвашла-вырӑсла е вырӑсла-чӑвашла словарьпе) паллаштарасси, вӗсемпе усӑ курма вӗрентесси.

Пӗлтерӗш тӑрӑх сӑмахсене ушкӑнлама хӑнӑхтарасси (тӗслӗхрен, апат-ҫимӗҫ, пахча ҫимӗҫ, ҫи-пуҫ, йывӑҫ, кайӑк-кӗшӗк, тырӑ-пулӑ ячӗсем), ҫав сӑмахсемпе пуплевре тӗрӗс усӑ курма вӗрентесси (сӑмахран, ***чӗкеҫ чӗвӗлтетет, ҫерҫи чӗриклетет, курак краклатать, ҫӑхан кранклатать, куккук авӑтать, карӑш (путене) авӑтать, шӑпчӑк (тӑри, шӑнкӑрч)*** юрлать т.ыт.те.

Сӑмах тытӑмӗпе пулӑвӗ.

Орфографи ***(11 сехет)***

Сӑмах тымарӗ. Аффикссем — сӑмах тӑваканнисем тата сӑмаха улӑштараканнисем.

Сӑмаха улӑштаракан аффикссем ҫӗнӗ сӑмах тума пултарни: ***каярахпа, тӑхтарахпа, каҫпа, ирпе; лӗмрен, авалтан; пӗрерӗн, виҫшерӗн; кӑмӑллӑн, хаяррӑн, ҫиллессӗн*** т. ыт.те.

Мӑшӑр сӑмахсем, вӗсене тӗрӗс ҫырасси. Икӗ хут калакан сӑмахсене тӗрӗс ҫырасси.

Хутлӑ сӑмахсем, вӗсен тӗсӗсем, тӗрӗс ҫырасси.

Сӑмах вырӑнӗнче ҫӳрекен пӗрлешӳсем, вӗсен тӗсӗсем, тӗрӗс ҫырасси, ят пӗрлешӳсем ***(куҫ харши, пит ҫӑмарти, тур палли, кача пӳрне, ҫӗнӗ ҫын, упа сарри*** т.ыт.); глагол пӗрлешӳсем ***(ырӑ ту, кӑмӑл ту, усал ту, ҫула ҫит, пӗве кӗр, тӑлӑха юл, ҫука юл; такӑнса ӳк, чирлесе ӳк, хӑраса ӳк, ватӑлса кай, ватӑлса ҫит , т.ыт*** те).

II. Ҫӗнӗ сӑмаха сӑмах форминчен уйӑрма вӗренесси (тӗслӗхрен, ***пулӑш — пулӑшать, пулӑшакан, пулӑшни*** — сӑмах формисем; ***пулӑшу, пулӑшуҫӑ*** — ҫӗнӗ сӑмахсем).

Тӑтӑшрах тӗл пулакан аффикссем хушса ҫӗнӗ (иккӗмӗшле) сӑмахсем тӑвасси, вӗсемпе пуплевре усӑ курасси.

Словарьсенче ***йӑлана кӗр, ӳте кӗр, татӑлса ан, ҫакӑнса тӑр*** евӗр пӗрлешӳсене тупма хӑнӑхасси. Ҫав пӗрлешӳсене пуплеве кӗртесси, калаҫура асӑрхама вӗренесси.

Сӑмах пулӑвӗпе ҫыхӑннӑ орфографи хӑнӑхӑвӗсене ҫирӗплетесси ***(хӑю — хӑюлӑх, хӑюллӑ; хастар — хастаррӑн; вырт — выртттар, ирт — ирттер*** т. ыт. т.).

Сӑмахсенче пӗрле, уйӑрм тата дефиспа ҫырмалли правилӑсене ҫирӗплетесси.

Вӗреннине аса илсе пӗтӗмлетесси (4 сехет)

Чӑваш чӗлхи предмечӗн содержанийӗ – 6 класс
VI класс (70 сехет)

V класра вӗреннине аса илесси (3 сехет, ҫав шутра пуплеве аталантарма – 2 сехет)

Морфологипе орфографи. (1 сехет)

Чӗлхери сӑмахсен ушкӑнӗсем. Пуплев пайӗсем:
- хӑй пӗлтерӗшлӗ сӑмахсем: тулли пӗлтерӗшлисем, тулли маар пӗлтерӗшлисем;
- пулӑшу пӗлтерӗшлисем;
- междометисем.

Япала ячӗсем (14 сехет, ҫав шутра пуплевпе ҫыру ӑсталӑхне аталантарма – 3)

Япала ячĕн пĕлтерĕшĕ, морфологи паллисем, синтаксис уйрăмлăхĕсем (мĕнле пуплев пайĕсене ăнлантарни).
Япала ячĕсен тăтăшлăхĕ, паллă ячĕ пек те, наречи пек те ҫӳреме пултарни: *йывăç çурт, улма йывăç, чул кĕпер; кĕркунне çитрĕ – кĕркунне час-часах çумăр çăвать; Мăн кун эрни иртрĕ – чăваш чĕлхи урокĕ эрнере виççĕ пулать.*
Тулли мар пĕлтерĕшлĕ япала ячĕсем – *тĕл, пат, ум, хыç, ай, çи, çум, çĕр (каланă çĕрте) т.ыт.те*. Хăш-пĕр япала ячĕсем туллии маар пĕлтерĕшпе те, тулли пĕлтерĕшпе те ҫӳреме пултарни: *вăхăт, самант, хушă, çул, кун, сехет т.ыт.те*
Пайăр тата пайăр мар ятсем.
Япала ячĕсен хисепĕ – пĕрреллĕ тата нумайлă хисеп. Хисеп тăрăх улшăнман ятсем. Пĕрреллĕ хисепĕн пуплеври уйрăмлăхĕсем.
Нумайлăха палăртмалли мелсем: *ял-ялсем; ял-ял витĕр тухрăмăр; чылай çын, чылайăшĕ, ытларахăшĕ (лексика мелĕ).*
Япала ячĕсен пулăвĕ: аффикссем хушăнни, мăшăрланни *(сĕтел-пукан, апат-çимĕç, иртен-çӳрен*). Япала ячĕ тăвакан тухăçлăрах аффикссем: *-лăх (-лĕх), -çă (-çĕ), -у (-ÿ), -ăç (-ĕç), -ăм (-ĕм) т.ыт.те.*
Япала ячĕсен вĕçленĕвĕ. Вĕçленӳ уйрăмлăхĕсем. Япала ячĕсен падеж системине кĕмен аффиксĕсем*: -ри (-ти, -чи), -хи, -лă (-лĕ), -сăр (-сĕр), --ла (-ле), -серен, -чен.* Ку аффикслă япала ячĕсене паллă ячĕсемпе наречисенчен уйăрасси.
Камăнлăха палăртмалли мелсем. Камăнлăх формисем (сăпатсемпе хисепсем).
Камăнлăх форми (3-мĕш сăпат) ҫыхăнăва палăрма пултарни: *кĕтӳ ачи, шкул ачи, пуç тутри, мăй тутри.*
Вырăс чĕлхинчен йышăнакан япала ячĕсен вĕçленĕвĕ.
Вырăс чĕлхинчен йышăнакан япала ячĕсен вĕçленĕвĕ, вĕçленӳ формисене тĕрĕс çырасси.
Паллă ячĕсем (10 сехет, çав шутра пуплевпе çыру ăсталăхне аталантармалли урок – 2)
Паллă ячĕсен пĕлтерĕше, морфологи паллисемпе синтаксис уйрăмлăхĕсем. Паллă ячĕ ытти пуплев пайĕ пĕлтерĕшĕпе ҫӳрени.
Паллă ячĕсен пахалăх виçине кăтартакан формисем: тĕп форма (*вашă, çамрăк),* танлаштару форми (*ватăрах, çамрăкрах),* вăйлă форма *(питĕ ватă, чи ватă, шутсăр ватă, çав тери ватă, чи çамрăк, çап-çамрăк, ытла та çамрăк)*. Çав формăсене тумалли мелсем.
Танлаштару тата вăйлă формăри паллă ячĕсене тĕрĕс çырасси.
Иккĕмĕшле паллă ячĕсем, вĕсен пулăвĕ: *çывăхри, паянхи, çĕрлехи, пĕрлехи* – паллă ячĕсем; *хулари, шкулти, Етĕрнери, Хусанти* – япала ячĕсем. Вырăнлă, вырăнсăр, черетлĕ, черетсĕр – паллă ячĕсем, *икĕ вырăнлă купе, виçĕ чӳречеллĕ пӳлĕм* – япала ячĕсем.
Пахалăха хакланине палăртакан паллă ячĕсем: *пĕчĕк – пĕчĕкçĕ, имшер – имшеркке, çăмăл – çăмăлттай.*
Паллă ячĕсем –и, -скер палăрту формин аффиксĕсене йышăнни, çав аффикслă формăсен улшăнăвĕ, улшăнăва кура тĕрĕс çырасси.
Паллă ячĕсен пуплеври вырăнĕ, вĕсем япала ячĕ умĕнче *(кăвак пĕлĕт*), япала ячĕ вырăнĕнче *(куç хитрене юрарать; ырăран ырă шырамаççĕ),* глагол çумĕнче ҫӳреме пултарни (*сăмаха тĕрĕс кала).*
Тулли мар пĕлтерĕшлĕ паллă ячĕсем *(вăрман витĕр, хулапа юнашар, çул тăрăх, урам урлă), вĕсем тулли пĕлтерĕшпе те ҫӳреме пултарни (çил витĕр вĕрет, юнашар кил, тăрăх пăхса утать, урлă урам).*
Хисеп ячĕсем (7 сехет, çав шутра пуплевпе çыру ăсталăхне аталантарма – 2)
Хисеп ячĕсен пĕтĕмĕшле паллисем: пĕлтерĕшĕ, морфологипе синтаксис уйрăмлăхĕсем (мĕнле сăмахпа çыхăнма пултарни). Хисеп ячĕ ытти пуплев пайĕ пĕлтерĕшĕпе ҫӳрени.
Тулли тата вак хисепсем. Хисеп ячĕсен ушкăнĕсем: шут хисепĕсем, йĕрке хисепĕсем, валеçӳ хисепĕсем, пĕтĕмлетӳ хисепĕсем, вĕсен паллăрах уйрăмлăхĕсем, пуплеври вырăнĕ.
Шут хисепĕсен тулли тата кĕске формисем.
Шут хисепĕсем –ри (-ти) аффикс йышăнии *(вуннăри шăллăм, çирĕм виççĕри аппа, вăтăрти ар çын, çитмĕлти асатте).*
Хисеп ячĕсен вĕçленĕвĕ, вĕçленӳри уйрăмлăхсем. Хисеп ячĕсене тĕрĕс çырасси.
Местоимени (8 сехет, çав шутра пуплевпе çыру ăсталăхне аталантарма – 2)
Местоименисен пĕлтерĕшĕ, морфологи паллисем, синтаксис уйрăмлăхĕсем.
Местоимени ушкăнĕсем (пĕтĕмĕшле паллатарасси).
Местоименисен вĕçленĕвĕ. Местоименисене тĕрĕс çырасси.
Наречи (3 сехет)
Наречин пĕлтерĕшĕ, ытти пуплев пайĕсенчен уйăрмалли паллăсем. Наречисен пулăвĕ.
Наречипе япала ячĕ, наречипе паллă ячĕ, наречипе деепричасти.
Наречисене тĕрĕс çырасси.
Калаçура тата çырура синоним тата антоним наречисемпе усă курасси *(нарастаран – айăпсăр, хăвăрт – хуллен – майĕпен – ерипен).*
Наречипе ытти пуплев пайĕсен синонимлăхĕ *(васкаса – васкавлăн, хуллен – васкамасăр).*
Наречисемпе тан пĕлтерĕшлĕ сăмах ушкăнĕсем *(ялан – пĕрех май, пĕр май)*

Евĕрлев сăмахĕсем (3 сехет, çав шутра пуплевпе çыру ăсталăхне аталантарма – 1)
Евĕрлевсен пĕлтерĕшĕ, пуплеври вырăнĕ. Евĕрлев сăмахĕ ытти пуплев пайĕ пĕлтерĕшĕпе çӳрени. Евĕрлевсен тĕсĕсем: сасă евĕрлисем, сăнар евĕрлисем.
Евĕрлевсен вариантлăхĕ (*шăлтăр –шăлтăр – шăлтăр-шалтăр; шĕпĕр-шĕпĕр – шепĕр-шепĕр, шапăр-шапăр (çумăр).* Вариантсен пĕлтерĕшĕ улшăнма пултарни.
Евĕрлевсенчен ытти пуплев пайĕсенчи сăмахсем пулни *(лапăртат, лĕпĕртет, танкăлтата, чанклат, тĕнкĕлтет; лăпăрти, ахăлти, пакăлхи, ихĕлти, якăлти)*, çав сăмахсен стиль уйрăмлăхĕсем.
Глаголсем (13 сехет, çав шутра пуплевпе çыру ăсталăхне аталантарма – 3)
Глагол пĕлтерĕшĕ, тулашри паллăсем. Глагол тĕпĕ. Вăл глаголшăн пуçламăш форма (е словарь форми) пулни.
Глаголăн пулаю форми (*пĕлтĕм – пĕлейрĕм – пĕлеймерĕм*).
Глаголăн сăпатлă формисем.
Кăтарту наклоненийĕ, вăхăт, сăпат, хисеп тăрăх улшăнни.
Кăтару наклоненийĕ, унăн вăхăчĕсем: хальхи вăхăт, иртнĕ вăхăт, пулас вăхăт. Иртнĕ вăхăт формисем: пĕрре иртнĕ вăхăт (*куртăм, куртăн, курчĕ*), темиçе иртнĕ вăхăт *(кураттăм, кураттăн, куратчĕ*). Кăтару наклоненийĕнчи глаголсене тĕрĕс çырасси.
Хушу наклоненийĕн формисене тĕрĕс каласси тата *çырасси (кайччăр, вулаччăр – кайччĕр, вулаччĕр е кайчăр, вулачăр* мар).
Ĕмĕт наклоненийĕ,унăн формисене тĕрĕс çырасси.
Килĕшӳ наклоненийĕ, унăн пĕлтерĕшĕ, сăпатланăвĕ.сăпатлану формисене тĕрĕс çырасси.
Глагол формисен пĕлтерĕшĕ улшăнни.
Текст (5 сехет, çав шутра пуплевпе çыру ăсталăхне аталантарма – 2)
Текст тĕсĕсем (çыру манерĕ): калав, сăнлав, ăслав.
VI класра вĕреннине аса илесси – 3

Чăваш чĕлхи предмечĕн содержанийĕ – 7 класс
VII класс (70 сехет)

VI класра вĕреннине аса илесси

Япала ячĕсен пуплеври тăтăшлăхĕ, вĕсем паллă ячĕ пек те, наречи пек та çӳреме пултарни: *йывăç çурт, улма йывăçĕ, чул кĕпер; кĕркунне çитрĕ; кĕркунне час-часах çумăр çăвать; Мăнкун эрни; Чăваш чĕлхи урокĕ эрнере иккĕ пулать.*
Хăш-хăш япала ячĕсем тулли тата тулли мар пĕлтерĕшпе те çӳреме пултарни: *кун иртет те çул иртет* – тулли пĕлтерĕшлĕ; *унтанпа кун иртрĕ е çул иртрĕ* теме çук; миçе кун е миçе çул иртнине калас пулать *(пĕр кун иртрĕ, виçĕ çул иртрĕ)* – тулли мар пĕлтерĕшлĕ.

ГЛАГОЛĂН СĂПАТСĂР ФОРМИСЕМ

Сăпатсăр формăсен ушкăнĕсем

Сăпатсăр формăсен ушкăнĕсем: причасти, деепричастии, инфинитив. Сăпатсăр формăсене сăпатлисенчен тата пĕр-пĕринчен уйăракан паллăсем. Сăпатсăр формăсен пелтерĕшĕсем, пуплеври тăтăшлăхĕ.

Причасти

I. Причастин тухăçлă тата тухăçсăр формисем.
Хальхи причасти: унăн формисем – **-акан(-екен)** тата **–ан(-ен)** аффикссем. Хальхи причасти падеж тата хисеп тарăх улшăнни.
Хальхи причастин çуклă форми, вал иртнЕ причастиннипе пер килни: *вулакан кĕнеке – вуламан кĕнеке; вуланă кĕнеке – вуламан кĕнеке.* Хальхи причастин пуплеври вырăнĕ: *тăрăшакан ача; таракана пĕр çул, хăвалакана çĕр çул; ывăл ача ашшĕне, хĕр ача амăшне хывакан; вăл çынпа хирĕçекен мар (хирĕçмест); ача утакан пулчĕ.*
Хальхи причасти **–и** тата **–скер** аффикс йышăнни.
Иртнĕ причасти, унăн çуклă форми пуплеври вырăнĕ (*ĕçленĕ ĕç, ĕçленĕ чух* (е *хыççăн*), *ачасем перемеăна тухнă).*
Иртнĕ причасти **–и** тата **–скер** аффикссем йышăнни, çав аффикслă формăсем падеж тата хисеп тăрăх улшăнни.
Иртнĕ причастин сказуемăй пулнă чухнехи вăхăт пĕлтерĕшĕ.
Иртнĕ причастин пуплеври тăтăшлăхĕ, унăн **–и** аффикслă форми япала ячĕн вырăнĕнче çӳрени.
Пулас причасти, унăн çуклă формисем тата хăш-пĕр падеж формисем *(каяссăн, каясса; хĕвел анаспа; чирлесрен сыхлан).* Пулас причастин ***–шăн(-шĕн)*** аффикслă форми, унăн пуплеври вырăнĕпе пĕлтерĕшĕ.
Пулас причастин пуплеври вырăнĕпе тăтăшлăхĕ.
Хальхи, иртнĕ, пулас причастисен *пул* глаголлă пĕрлешĕвĕсем: *Ача утакан пулчĕ. Анне ĕçе кайнă пулнă. Ĕçе вăхăтра тăвас пулать. Вĕсен пĕлтерĕшĕ.*

Пулмалли причасти, унăн формисем, пуплеври вырăнĕ.
Çителĕклĕх причастийĕ, унăн пулăвĕ, пуплеври вырăнĕ, пĕлтерĕшĕ.
II. Причастисен пĕлтерĕшĕпе пуплеври вырăнне сăнасси. Причасти формисемпе тĕрĕс усă курма хăнăхтарасси: *Пурăнан пурнăçу телейлĕ пултăр; Атте ĕçрен таврăнасса кĕтетпĕр (таврăнассине* мар*); Ĕç ăнăçлă вĕçленессе шанатăп (вĕçленессине* мар*).*
Причастисемпе ытти пуплев пайĕсен синонимлăхĕпе паллаштарасси: *канмалли кун – кану кунĕ, вуламалли кĕнеке – вулав кĕнеки; мухтанакан çын – мухтанчăк çын, çĕтĕлнĕ кĕпе – çĕтĕк кĕпе* т.ыт.те.
Иртнĕ причастипе тата пĕрре иртнĕ вăхăт формисемпе пуплевре вырăнлă усă курасси: *Эпĕ ку çынна таçта курнă (куртăм* мар*). Ман атте ялта ӳснĕ (ӳсрĕ* мар*). Пурăннă тет пĕр карчăкпа старик (пурăнчĕç* мар*).*

Деепричасти

I. Деепричасти пĕлтерĕшĕ, унăн уйрăмлăхĕсем, пуплеври вырăнĕ.
Тăтăшрах тел пулакан деепричасти формисем, вĕсен вариантлăхĕ: **-сан(-сен), -сассăн(-сессĕн), -нăçемĕн (-нĕçемĕн), -нăçем(-нĕçем), -иччен, -са(-се), -а(-е).**
II. Деепричастипе синонимă формăсем, вĕсемпе вырăнлă усă курасси: *килсе çӳре – килех çуре, кăçал Хусана кайса пулмарĕ – кăçал Хусана каяймарăм, васкавлăн – васкаса, тухса ӳкнĕ – тухнă ӳкнĕ* т.ыт.те.

Инфинитив

Инфинитив формисем: ***-ма(-ме), -машкăн(-мешкĕн)*** аффикслисем. Вĕсен пуплеври вырăнĕ.
Чăваш чĕлхинчи инфинитивпа вырăс чĕлхинчи инфинитив, вĕсен уйрăмлăхĕ.

ПУЛĂШУ СĂМАХĔСЕМ

Хыççăмахсем (4 сехет)

I. Хыççăмахсен пĕлтерĕшĕпе уйрăмлăхĕсем.
Хыççăмахсемпе тулли мар пĕлтерĕшлĕ сăмахсем (япала ячĕсемпе паллă ячĕсем, наречисем): *вăрман çийĕн, вăрман хĕррипе, вăрман витĕр, вăрман урлă, çын хыççăн кай.*
II. Хыççăмахсемпе тулли мар тата тулли пĕлтерĕшлĕ сăмахсене пĕр-пĕринчен уйăрма вĕрентесси (*хыççăн çӳре* – тулли пĕлтерĕшлĕ, *уяв хыççăн* – хыççăмах, *ăшĕ нимĕр, тулĕ тимĕр* – тулли пĕлтерĕшлĕ, *юр ăшне чик* – тулли мар пĕлтерĕшлĕ).

Союзсем

I. Союзсен пĕлтерĕшĕпе пуплеври вырăнĕ. Сыпăнуллă тата пăхăнуллă союзсем, вĕсен уйрăмлăхĕ, ушкăнĕсем.
Сыпунăллă союзсемпе наречисем, татăксем: *анчах(рах) килтĕм* – наречи; *уйăх çутатать, анчах ăшăтмасть* – союз; *эпĕ ăна пĕрре анчах курнă* – татăк.
Пăхăнуллă союзсемпе тулли мар пĕлтерĕшлĕ глагол формисем: *сывлăхлă пулас тесе* – союз; *эп сана Мускава кайнă тесе* – тулли мар пĕлтерĕшлĕ глагол форми.
II. Союзсемпе пуплевре тĕрĕс усă курасси *(Ванюк, Верук тата Санюк; Ванюкпа Верук тата Санюкпа Нинук).* Союзпа синонимлă формăсемпе вырăнлă усă курасси: *сана курас тесе килтĕм – сана курма килтĕм – сана курасшăн килтĕм.*

Татăксем

I. Татăксен пĕлтерĕшĕ, уйрăмлăхĕсем. Татăксене тĕрĕс çырасси.
II. Татăксем предложени содержанийĕпе тата унăн тытăмĕпе çыхăннине ăнланма хăнăхтарасси.

Междомети

I. Междометисен ытти пуплев пайĕсем хушшинчи вырăнĕ. Междометисене тĕрĕс çырасси, вĕсем хыççăн чарăну палли лартасси.
II. Пуплевре междометисемпе вырăнлă усă курма хăнăхтарасси.

Вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетесси

Тулли пĕлтерĕшлĕ сăмахсем тата тулли мар пĕлтерĕшлисем. Пулăшу сăмахĕсем. Вĕсен уйрăмлăхĕ.
Мĕншĕн междомети тулли пĕлтерĕшлĕ сăмахсем шутне те, пулăшу сăмахĕсен шутне те кĕмест?
Чăваш тата вырăс чĕлхисенче паллă ячĕсен уйрăмлăхĕсене ăнкарса илесси. Мĕншĕн чăваш чĕлхинчи паллă ячĕсем вырăс чĕлхинчи пек икĕ ушкăна уйрăлмаççĕ?
Вырăс чĕлхинче евĕрлевсем пур-и? Эсир вĕсенчен хăшне-хăшне пĕлетĕр? Калаçура вĕсемпе усă куратăр-и?

Çыру ăсталăхĕпе çыхăнуллă пуплеве аталантарасси

Калаçăва е çырăва тикĕс, уçăмлă, таса тума хăнăхтарасси. Шухăша вĕçе-вĕçĕн (пĕрин çинчен тепри çине куçса каймасăр) йĕркелесе пырасси. Калаçура «çӳпĕллĕ» сăмахсем те, ытлаши илемлетни те кирлĕ мар.
Калаçупа çыру чĕлхинчи уйрăмлăхсене асăрхама, вĕсене пăхăнма вĕрентесси. Тĕслĕхрен, калаçура глаголсен кĕске формисем (*каяп, каймас, каян, вăл каймаç йышшисем*) пĕрре те килĕшӳсĕр мар. Çырура вара тулли формăсем вырăнлăрах. Калаçăва диалект сăмахĕсем е вĕсен формисем кĕме пултараççĕ: *уйла* (*шухăшла* вырăнне) *пахча алтрăмăр* (*чаврăмăр*), *хăнча* (*хăçан* вырăнне) çырура вара литература нормисене çирĕпрех тытса пырас пулать.

Чăваш чĕлхи предмечĕн содержанийĕ – 8 класс
VIII класс (70 сехет)

Кӳртĕм калаçу (1 сех.)

Тăван чĕлхене упрасси кашни çыннăн тивĕçĕ пулнине ăнланса илме пулăшасси.

Вĕреннине аса илни (3 сех.)

Глагол. Глаголăн сăпатлă тата сăпатсăр формисем. Сăпатсăр формăсен ушкăнĕсем: причасти, деепричастии, инфинитив. Сăпатсăр формăсене сăпатлисенчен тата пĕр-пĕринчен уйăракан паллăсем. Сăпатсăр формăсен пелтерĕшĕсем, пуплеври тĕтăшлăхĕ.

Предложенин тĕп тата кĕçĕн членĕсем (12 сех.)

Хутсăр предложенин грамматика тытăмĕ. Предложени членĕсем. Тĕп членсемпе (подлежащипе сказуемăй) кĕçĕн членсем (определени, дополнени, обстоятельство).

Предложени членĕ пĕр сăмахлă та, темиçе сăмахлă та пулма пултарни.

Предложенири сăмах тепĕр сăмахпа та, сăмах майлашăвĕпе те, подлежащипе сказуемăй пĕрлĕхĕпе те çыхăнма пултарни.

Подлежащипе сказуемай ушкăнĕсем, вĕсем хушшине тире лартасси. Подлежащипе сказуемăй ушкăнĕсемпе пĕтĕмĕшлĕн çыхăнакан сăмахсем.

Тĕп членсăр предложенисем (3 сех.)

Тĕп членсăр предложенисен тĕсĕсем. Тĕп членсăр (подлежащисĕр, сказуемăйсăр е харăсах иккĕшĕсĕр) предложенисем.

Кăткăсланнă хутсăр предложенисем (13сех.)

Пĕр йышши членсем. Союзсăр тата союзпа çыхăнакан пĕр йышши сăмахсем. Пĕр йышши членсем çумĕнчи пĕтĕмлетӳ сăмахĕсем. Чарăну паллисемпе уйăрасси.

Чĕнӳ. Ансăр тата анлă чĕнӳ.Чĕнӳсен предложенири вырăнĕ. Чарăну паллисемпе уйăрасси.

Кӳртĕмсем, вĕсен пĕлтерĕшĕ. Чарăну паллисемпе уйăрасси.

Диалог тата монолог.

Тулли мар предложенисем. Тулли мар предложенисен содержанийĕ пуплевре (калаçура е çырура) уçăмланни.

Уйрăмлатнă сăмахсем (5 сех.)

Уйрăмлатакан сăмахсем. Предложенире сăмахсене интонаципе уйрăмлатнин тĕллевĕ – вĕсен шухăш çыхăнăвне палăртасси.

Интонаципе уйрăмлатакан сăмахсене çырура чарăну паллисемпе уйăрасси.

Урăх çын сăмахĕсене пĕлтермелли мелсем (10 сех.)

Тӳрĕ тата тӳрĕ мар пуплевлĕ предложенисем. Тӳрĕ пуплевлĕ преложенисем, вĕсенче тӳрĕ пуплевпе автор сăмахĕсем епле вырнаçни. Диалог. Ăна çырура еплерех йĕркелесси.

Тӳрĕ мар пуплевлĕ предложенисем. Тӳрĕ тата тӳрĕ мар пуплевлĕ предложенисенчи чарăну паллисем.

Тӳрĕ тата тӳрĕ мар пуплеве автор сăмахĕсемпе çыхăнтаракан глаголсем.

Цитата, ăна çырура чарăну паллисемпе палăртасси.

Эпиграф, унпа çырура тĕрĕс усă курасси.

Пайăр мар тӳрĕ пуплев.

Хутлă предложени (6 сех.)

Хутлă предложени. Хутлă предложени çинчен пĕтĕмĕшле ăнлантарасси (хутлă предложение хутсăррисенчен уйăрмалли тĕп паллă). Хутлă предложенири хутсăр предложенисене çыхăнтармалли мелсем: союзсем, союзла сăмахсем, хыç сăмахсем, аффикссем, пайсен вырăнĕ-йĕрки, интонаци пĕрлĕхĕ.

Хутлă предложени тĕсĕсем: çыхăну паллисĕр хутлисем; çыхăну паллиллĕ хутлă предложенисем (сыпăнуллă, пăхăнуллă хутлисем).

Çыхăну паллисĕр хутлă предложенисем.Çыхăну паллисĕр хутлă предложенири хутсăр предложенисен çыхăнăвĕ, пĕлтерĕшĕ. Çыхăну паллисĕр хутлă предложенисенче чарăну палли лартасси.

Чĕлхе тата пуплев (14 сех.)

Чĕлхепе пуплев хушшинчи тачă çыхăну. Пуплев тата хутшăну. Пуплев ĕçĕ-хĕлĕ. Чĕлхен функцирен килекен тĕсĕсем.

Стиль тĕсĕсем. Ĕçлĕ стиль.

Вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетесси (3 сех.)

Чăваш чĕлхи предмечĕн содержанийĕ – 9 класс
IX класс (51 сехет)

Кӳртĕм калаçу (1 сех.)

Чăваша чăваш чĕлхи кирлĕ.

Вĕреннине аса илни (1 сех.)

Чĕлхе наукин пайĕсем. Текст тĕсĕсем. Хутсăр предложенисем. Хутлă предложенисен тĕсĕсем.

Сыпăнуллă хутлă предложенисем (23 сех.)

Сыпăнуллă хутлă предложенисен тĕсĕсем.
Сыпăнтаракан союзлă сыпăнуллă хутлă предложенисем.
Сыпăнтаракан союзлă сыпăнуллă хутлă предложенисенче чарăну паллисем лартасси.
Хирĕçлекен союзлă сыпăнуллă хутлă предложенисем.
Хирĕçлекен союзлă сыпăнуллă хутлă предложенисенче чарăну паллисем лартасси.
Уйăракан союзлă сыпăнуллă хутлă предложенисем.
Уйăракан союзлă сыпăнуллă хутлă предложенисенче чарăну паллисем лартасси.
Сыпăнуллă хутлă предложенисене тишкересси.
«Сыпăнуллă хутлă предложени» темăна вĕреннине аса илмелли тĕрлĕ ыйтупа ĕç.

Пăхăнуллă хутлă предложенисем (26 сех.)

Пăхăнуллă хутлă предложени пайĕсем.
Пăхăнуллă предложение тĕп предложенипе çыхăнтаракан мелсем.
Пăхăнуллă предложенин хутлă пĕрлĕхри вырăнĕ.
Пăхăнуллă хутлă предложенисенче чарăну палли лартасси.
Пăхăнуллă хутлă предложени ушкăнĕсем.
Пăхăнуллă хутлă предложенисене тишкермелли йĕрке.
Союзлă пăхăнуллă хутлă предложенисем.
Союзла сăмахлă пăхăнуллă хутлă предложенисем.
Хыç сăмахлă пăхăнуллă хутлă предложенисем.
Пайĕсене аффикссемпе çыхăнтаркан пăхăнуллă хутлă предложенисем.
Пайĕсене **-и** аффикспа çыхăнтаркан пăхăнуллă хутлă предложенисем.
Пайĕсене падеж аффиксĕсемпе çыхăнтаракан пăхăнуллă хутлă предложенисем
Пайĕсене падеж системине кĕмен аффикссемпе çыхăнтаракан пăхăнуллă хутлă предложенисем.
Пайĕсене глаголăн деепричасти аффиксĕсемпе çыхăнтаракан пăхăнуллă хутлă предложенисем.
Пайĕсене причасти аффиксĕсемпе çыхăнтаркан пăхăнуллă хутлă предложенисем.
Пайĕсене вырăнĕ-йĕркипе çыхăнтаракан пăхăнуллă хутлă предложенисем.
Пăхăнуллă хутлă предложенисене вĕреннине аса илмелли тĕрлĕ ĕç.

Кăткăс тытăмлă хутлă предложенисем (13 сех.)

Хутлă предложенисем кăткăсланни.
Кăткăс тытăмлă çыхăну паллисĕр хутлă предложенисем.
Кăткăс тытăмлă сыпăнуллă хутлă предложенисем.
Кăткăс тытăмлă пăхăнуллă хутлă предложенисем.
Хутлă предложенисене вĕреннине аса илмелли тĕрлĕ ĕç.
Синтаксиса вĕреннине аса илмелли тĕрлĕ ĕç.

Текст (4 сех.)

Чĕлхе, пуплев тата çыру.
Чăваш çырăвĕн аталанăвĕпе паянхи сăн-сăпачĕ.
Публицистика стилĕ.
5 – 9 классенче вĕреннине аса илмелли тĕрлĕ ĕç.

5-мĕш класра чăваш чĕлхин тематика планĕ

№ п/п	Пайсем	Сехет шучĕ
1.	Тăван чĕлхе пур чух халăх та пур (кӳртĕм урок) Пуçламăш классенче вĕреннине аса илсе çирĕплетесси, хушса вĕрентесси	20
2.	Фонетика, графика, орфографи	42
3.	Лексика	25
4.	Сăмах тытăмĕпе пулăвĕ. Орфографи.	13
5.	V класра вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетесси	2
	Пĕтĕмпе	68

6-мĕш класра чăваш чĕлхин тематика планĕ

№ п/п	Пайсем	Сехет шучĕ
1	Кӳртем	1сехет
2	V класра вĕреннине аса илесси	2
3	Чĕлхери сăмахсен ушкăнĕсем. Сăмахсен тытăмĕ	1
4	Япала ячĕсен пĕлтерĕшĕ, морфологи паллисем, синтаксис уйрăмлăхĕсем	14
5	Паллă ячĕсен пĕлтерĕшĕ, морфологи паллисем, синтаксис уйрăмлăхĕсем	10
6	Хисеп ячĕсен пĕлтерĕшле паллисем: пĕлтерĕшĕ, морфологипе синтаксис уйрăмлăхĕсем	7
7	Местоименисен пĕлтерĕшĕ, морфологи паллисем, синтаксис уйрăмлăхĕсем	8
8	Наречи пĕлтерĕшĕ, вĕсене уйармалли паллăсем. Наречисен пулăвĕ	3
9	Евĕрлевсен пĕлтерĕшĕ, пуплеври вырăнĕ. Евĕрлевсен тĕсĕсем, сăнар евĕрлевĕсем	3
10	Глаголсен пĕлтерĕшĕ, морфологи паллисем, синтаксис уйрăмлăхĕсем	13
11	Текст тĕсĕсемпе стилĕсем	5
12	Вĕреннине пĕтĕмлетни	1
Пурĕ		68

7-мĕш класра чăваш чĕлхин тематика планĕ

№	Пайсем	Сехет шучĕ

1.	Кӳртӗм	1 сехет
2.	VI класра вӗреннине аса илни	1 сехет
3.	ГЛАГОЛĂН СĂПАТСĂР ФОРМИСЕМ Сăпатсăр формăсен ушкăнĕсем	3 сехет
4.	Причасти	9 сехет
5.	Деепричасти	5 сехет
6.	ПУЛĂШУ СĂМАХĔСЕМ Хыçсăмахсем	5 сехет
7.	Союзсем	6 сехет
8	Татăксем	4 сехет
9	Междомети	2 сехет
10	Синтаксис тата пунктуаци .Чĕлхе тата пуплев	16 сехет
11	Ыйтуллă тата ыйтусăр предложенисем	4 сехет
12	Пурлă тата çуклă предложенисем	4 сехет
13	Текст	3 сехет
14	Вĕреннине пĕтĕмлетни	5 сехет
	Пĕтĕмпе	68

8-мĕш класра чăваш чĕлхин тематика планĕ

№ п/п	Пайсем	Сехет шучĕ
1	Кӳртĕм	1сехет
2	Вĕреннине аса илни	3 сехет
3	Предложенин тĕп тата кĕçĕн членĕсем	12 сехет
4	Тĕп членсăр предложенисем	3 сехет
5	Кăткăсланнă хутсăр предложенисем	12 сехет
6	Уйрăмлатнă сăмахсем	5 сехет
7	Урăх çын самахĕсене пĕлтермелли мелсем	9 сехет
8	Хутлă предложени	7 сехет
9	Чĕлхе тат пуплев	11 сехет
10	Текст	7 сехет
11	Вĕреннине аса илни	1 сехет

Пĕтĕмпе	68

9-мĕш класра чăваш чĕлхин тематика планĕ

№ п/п	Пайсем	Сехет шучĕ
1	Кўртĕм	1
2	8-мĕш класра вĕреннине аса илни	1
3	Сыпăнуллă хутлă предложенисем	23
4	Пăхăнуллă хутлă предложенисем	26
5	Кăткăс тытăмлă хутлă предложенисем	13
6	Текст	3
8	Вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетни	1
Пĕтĕмпе		68